

در اسلام

اسلام از آغاز با تعلیم و تعلم همراه بوده و آموزش را بعنوان یک حق همگانی شامل همه گروهها صرفنظر از شرایط فرهنگی اجتماعی و اقتصادی آنان تلقی کرده است. مساجد از آغاز ظهور اسلام همواره محل تدریس و یادگیری بوده و کلیه مسلمانان میتوانند در جلسات بحث شرکت نمایند و همه مسائل را در یک فضای دموکراتیک مطرح کنند. به روایت شیخ مفید حتی ما. دیوبنی مانند "ابن ابی العوجا" و "ابن طالوت" در موسم حج در جلسات بحث و گفتگوی امام صادق (ع) در محل مسجدالحرام حضور یافته و عقاید مخالف خود را براحتی بیان می کرده اند.

برای رعایت دموکراسی کامل و دوری از هر نوع تبعیض حتی جلسات درس بصورت حلقه تشکیل میگردد تا موضوع نشستن افراد مبین مقام اجتماعی آنان نباشد. "احسان معلم" از امام صادق (ع) نقل می کند که به وی فرمود: بچه ها در نزد تو باید مساوی باشند و نباید که به جهاتی برای بعضی ها نسبت به دیگران برتری و مزیت قائل بشوی. براساس روایت شهیدثانی از جمله آدابی که هنگام ورود مدرس ب جلسه درس رعایت میگردد آن بود که وی به حاضرین سلام میگفت و رفتار وی نسبت به آنان مناسب و

آمیخته با احترام بود.

از سوی دیگر انتخاب استاد کاملاً آزاد بود و هر طلبه حق داشت نزد هراستاد که مایل بود درس ویژه‌ای را فراگیرد. این مسئله نه تنها به رابطه دموکراتیک معلم و شاگرد ختم میشد، بلکه خود معیاری بود برای ارزش‌گذاری بر اطلاعات و سواد معلمان. درحقیقت بدینترتیب وضعیت علمی هر معلم به بهترین شیوه یعنی ارزشیابی بوسیله دانش‌آموز معین میگردد.

استادان مطلع و شایسته گاهی تا ۳۰،۰۰۰ شاگرد علاقه‌مند را در مجلس درس خود گردمی‌آوردند. از آنجا که در مذهب شیعه مخارج آموزش از سوی مردم پرداخت میگردد، علما بهیچوجه به دولت نیازی نداشتند و بالنتیجه مدارس از هرنوع تحمیل عقیده، اعمال نفوذ و فشار سیاسی مصون بودند. البته گاهی بین علمای شیعه و زمامداران وقت تصادم عقیده رخ میداد ولی حکومتها بهیچوجه قادر نبودند با سلاح تطمیع و تهدید، محیط سیاسی مدارس را بشکل دلخواه خود درآورند. بهمین دلیل مدارس همیشه پایگاه اصلی ستیز با جباران و خودکامان بحساب می‌آمد.

نه تنها مدارس به کمک مالی حکومت محتاج نبودند بلکه بیشتر استادان نیز دارای شغل خاصی بودند و غالباً "پسوندنام" آنان معرف حرفه‌شان بود. پسوندنام

افرادی مانند فقیه لباس‌فروش، نصرین مزاحم‌عطار، خالدبن سربصراف، زیادبن عیسی کفاش، مینم تمار (خرمافروش)، شیخ آدم جواهرفروش و رفاقه‌بن موسی مس‌فروش مبین همین حقیقت است. داشتن شغل و عدم احتیاج به حقوق معلمی باعث میگردد که نه تنها محرک اصلی معلمان، حقوق و مزایای مالی نباشد، بلکه هر لحظه آماده باشند بخاطر اعتقاد و ایمان و صلاح مردم حقایق لازم را بازگو نمایند.

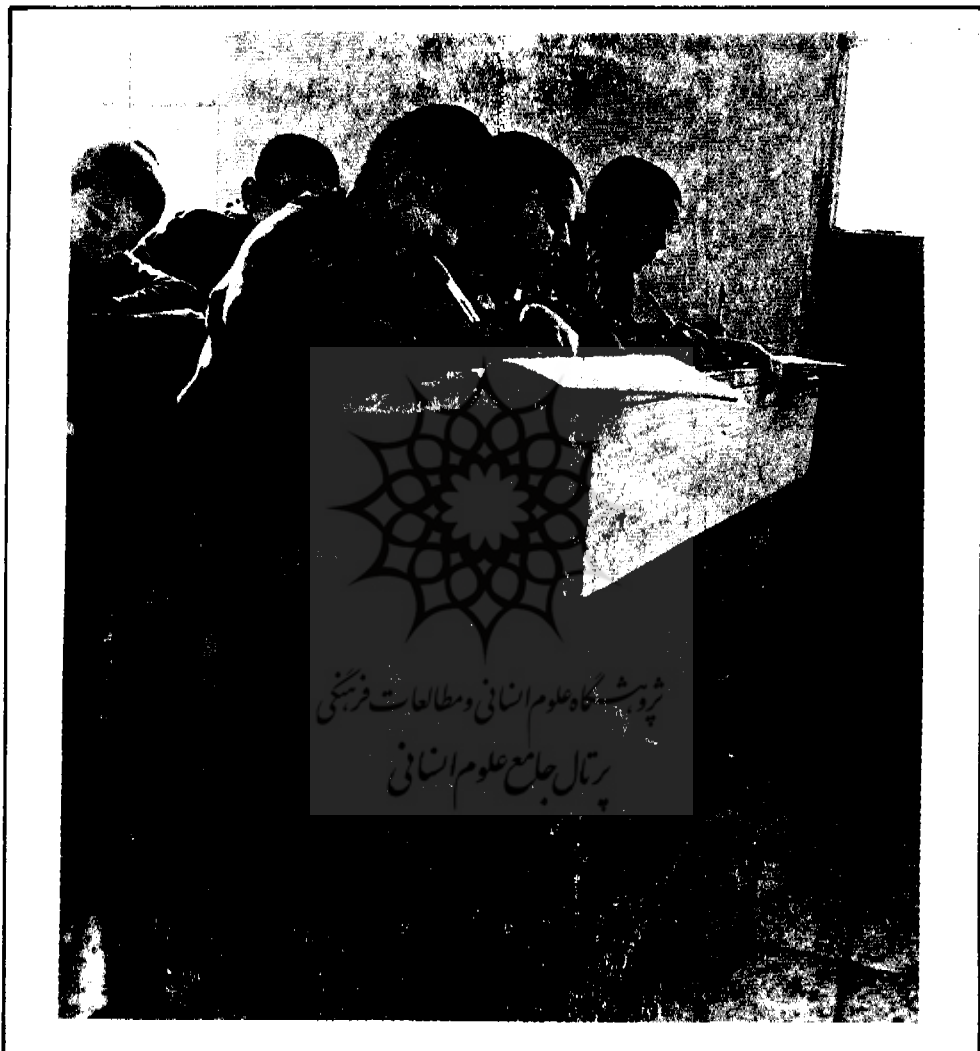
ساده‌ترین شکل محیطهای آموزشی مکتب‌خانه بود که تعداد آنها بسیار زیاد بود. مثلاً "تعداد مکتب‌خانه‌های شهر استانبول را در قرن هفدهم حتی بین دویست تا سیصد تخمین زده‌اند.

طلاب علوم و دانشجویان نه تنها از پرداخت شهریه معاف بودند، بلکه در تمام دوران تحصیل برای مخارج ضروری خود کمک‌هزینه مناسبی نیز دریافت میکردند.

محل سکونت آنان نیز در همان مکان مدرسه بود و بدینترتیب نه تنها وقت دانشجو و طالب علم برای رفت و آمد تلف نمی‌گردید، بلکه همواره خود را در محیط علمی مدرسه احساس میکرد. گذشته از آن از آنجاکه معلمان از متن و بطن جامعه بیرون آمده بودند همه دردها، رنجها مشکلات، موانع و امکانات جامعه را می‌شناختند و باصلاح امروز، نظریه‌پردازان

رعایت میگردید. از دیگر عواملی که در آن زمان به گسترش کمی آموزش و همهگیر شدن آن کمک میکرد تشکیل کلاسهای درس در مساجد بود. بخاطر وجود تعداد قابل

بدون پایه و اساس فکری و برج عاج نشین و بدور از مردم نبودند. همین موضوع به آنان امکان میداد تا دروس خود را تا حدود زیادی بر مبنای نیازها و نگرشها و علائق

ملاحظه‌ای از مساجد در شهرهای اسلامی (بغداد در قرن نهم میلادی دارای ۳۰۰۰۰)

محصلان خود تدوین نمایند و از این راه جنبه خاصی از دموکراسی در مدرسه‌ها

فروردین ۱۳۶۱

نمبره ماهانه

انجمن اولیاء و مربیان اریلان

وابسته به آموزش و پرورش

نشانی: تهران - خیابان انقلاب
خیابان فلسطین جنوبی
کوی مشاق - شماره ۱/۲۴

تلفن: ۶۴۷۱۱۶

۶۶۳۶۲۵

صندوق پستی ۶۱/۱۲۵۵

شماره مسلسل ۱۴۴ فروردین ماه ۱۳۶۱

طرح و تنظیم: هوشنگ موفق اردستانی
نک شماره ۳۰ ریال - سالیانه ۳۰۰ ریال
متقاضیان میتوانند وجه آبونمان را به
حساب ۱۷۱۷ بانک ملی شعبه مهر واریز و
فیش آنرا به انجمن ارسال دارند.

و اسکندریه در قرن چهارم میلادی دارای
۱۴،۰۰۰ مسجد بوده است) امکان استفاده
از آموزش برای همه افراد فراهم بوده است.
این سنت را پیشوایان و رهبران مذهبی
جامعه اسلامی بنیاد نهاده بودند. "صفاون
غسال" نقل کرده است که پیغمبر مردم را
به دانش‌اندوزی در مساجد تشویق می‌کرده
و خود نیز از مسجد بعنوان محل آموزش
استفاده می‌نموده است. به روایت کلینی
(در کتاب روضه) و علامه مجلسی (در کتاب
بحار الانوار) امامان شیعه نیز مجالس درس
خود را در مساجد تشکیل میدادند. در
بعضی از مجالس درس که در مساجد تشکیل
می‌گردید نزدیک به ۳۰،۰۰۰ نفر شرکت
می‌جستند و از تدریس استادان بهره
می‌گرفتند.

فراوانی کتابفروشیها در شهرهای بزرگ
اسلامی بهمه گروهها و دستهها امکان میداد
تا با بهره‌گیری از کتابهای مختلفی که از
زبانهای یونانی، هندی، سریانی و پارسی
که به عربی ترجمه شده بودند به تکمیل
دانش خود بپردازند.

موقوفه‌ها از جمله منابع درآمدی بودند
که برای تعمیر و نگهداری مدارس از آنها
استفاده میشد و وسیله‌ای بودند تا مدارس
برای هزینه‌های ضروری خود هیچگونه
نگرانی نداشته باشند و استقلال کلی خود
را حفظ نمایند. حال ببینیم نظام آموزش
اسلامی چگونه به غرب راه یافت.